

4. Качак Т. Б. Українська література для дітей: підручник. 3-це вид. доповн. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 384 с.
6. Ярмош Т. П. Проектні технології в процесі вивчення предметів учнями початкових класів. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2012. # 2(18). С. 44-48.
7. LearningApps.org: вебсайт. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 23.03.2026).

**Мар'яна Червоняк,**  
студентка педагогічного факультету,

**Тетяна Качак,**  
докторка філологічних наук, професорка,  
Карпатський національний  
університет імені Василя Стефаника, Україна

## **МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

*У статті проаналізовано особливості методики організації словникової роботи на уроках літературного читання в початкових класах. Розкрито роль контексту, наочності та інтерактивних вправ у процесі семантизації лексики. Запропоновано ефективні прийоми збагачення словникового запасу молодших школярів у межах концепції НУШ.*

**Ключові слова:** словникова робота, молодші школярі, початкова школа, методика, читання, лексичне значення.

### **Вступ**

На сучасному етапі розвитку початкової освіти формування читацької компетентності є невід'ємною частиною освітнього процесу. Одним із ключових аспектів цієї роботи є організація словникової роботи на уроках читання. Оскільки лексичний запас дитини безпосередньо впливає на рівень розуміння художнього твору, оволодіння методикою семантизації нових слів стає критично важливим для вчителя початкових класів. У контексті Нової української школи словникова робота має бути не формальним етапом уроку, а мовленнєвою практикою, що стимулює розвиток мислення та емоційної чутливості учнів.

Мета статті – висвітлити особливості методики організації словникової роботи на уроках мовно-літературної освітньої галузі у початковій школі.

## Результати дослідження

Проблему організації словникової роботи на уроках літературного читання досліджували науковці й педагоги-практики, поєднуючи традиційні й нові методи й підходи. А. Богуслав, О. Варзацька, О. Савченко, Г. Коваль та інші наголошували на словниковій роботі як важливому етапові роботи з текстом як на уроках мови, так і на уроках читання.

О. Гордієнко і Т. Шевчук зауважують, що словникова робота на уроках у початковій школі є фундаментом мовленнєвого розвитку, оскільки «багатство словника – це ознака високого рівня розвитку як окремої людини, так і нації в цілому» [1]. Автори наголошують на необхідності системного підходу до семантизації лексики, підкреслюючи, що «процес засвоєння нового слова – це складний мисленнєвий акт», який активізує логічне мислення учнів. Вони стверджують, що ефективність навчання значно зростає, коли вчитель поєднує традиційні пояснення з методами активізації мовлення, що сприяють перетворенню пасивного словника учнів на активний [2].

Дослідники також акцентують на важливості використання різноманітних прийомів для збагачення мовлення молодших школярів. На думку науковців, використання цікавих вправ і дидактичних ігор на уроках мови та читання «дозволяє зробити процес пізнання слова природним і захопливим». Такий підхід не лише збагачує мовлення дитини, а й допомагає глибше усвідомити художній зміст літературних творів, що повністю відповідає сучасним освітнім вимогам до формування комунікативної компетентності [1].

Н. Турбарова акцентує на тому, що «словникова робота на уроці – це система роботи протягом усього уроку. По-перше, словникова робота проводиться до читання тексту з метою ознайомити учнів із новими словами, уточнити або розширити значення вже відомих. На цьому етапі важливою є попередня робота вчителя із художнім текстом і добір способів семантизації стійких виразів. По-друге, словникова робота проводиться під час поглибленого і структурного аналізу літературного твору на уроці.

Виявляється вона на цьому етапі у виділенні опорних, логічно наголошених слів, роботі над засобами художньої виразності, лексико-стилістичному аналізі. По-третє, словникова робота проводиться під час переказу тексту. Цей вид вправ і є показником активного вживання нового виразу чи слова з уточненим значенням. По-четверте, слова і вирази опрацьовані у ході словникової роботи, можливо використати під час вправ на розчитування, вправ спрямованих на розвиток літературної творчості» [5].

Вивчаючи методику організації словникової роботи, педагоги насамперед звертають увагу на етап пояснення лексичного значення слова. У початковій школі доцільно поєднувати декілька підходів: наочний, контекстуальний, словесний. Наочний метод пов'язаний із використанням предметів, картин, фотографій або відеофрагментів є найбільш ефективним для учнів 1–2 класів, оскільки їхнє мислення має наочно-образний характер. Контекстуальний метод – розуміння значення слова через зміст речення допомагає учням не лише запам'ятати лексичну одиницю, а й побачити її функціонування в мовленні. Словесний метод побудований на використанні синонімів, антонімів або роботі з тлумачним словником. Наприклад, підбір близьких за значенням слів допомагає краще усвідомити відтінки значень.

Для активізації словникового запасу важливо використовувати інтерактивні технології. Ефективним є впровадження ігрових вправ у програмі LearningApps, де школярі можуть у формі головоломок чи кросвордів закріплювати вивчену лексику. Також велике значення має робота над образними засобами мови: метафорами, епітетами та порівняннями. Це вчить дітей бачити «красу слова» та використовувати її у власних висловлюваннях. Словникова робота має проводитися на всіх етапах уроку читання: від підготовки до сприймання тексту до аналізу художніх засобів та творчої роботи. Це забезпечує повноцінне засвоєння предметних явищ, як того вимагає сучасна програма літературного читання.

Наведемо систему вправ для словникової роботи, організованої у процесі

читання та аналізу твору Лесі Українки «Біда навчить», «який захоплює гумором, типовими для казки зустрічами горобчика з іншими персонажами і переконує, що життєва мудрість – надбання власних праці й розуму» [3, с. 119]. Словникову роботу доцільно проводити із застосуванням різних методів семантизації нових слів. Зокрема, під час вправи «Пташиний базар» учням демонструються предметні картинки із зображенням персонажів казки — Курки, Бузька, Гави, Зозулі, Сови та Горобчика, що сприяє візуалізації художніх образів і кращому засвоєнню назв птахів, згаданих у творі (наочний метод). У ході вправи «Скарбничка значень» школярі знаходять у тексті та пояснюють значення слів «клуня», «комірчина», «статечна», збагачуючи власний словниковий запас лексику на позначення побуту та характеристик персонажів (словесний метод). Ефективним є також використання інтерактивних технологій, зокрема вправи «Словесний конструктор» у сервісі LearningApps, де учні встановлюють відповідність між назвою птаха та його дією у творі (інтерактивний метод). Активізації самостійного мовлення сприяє творча вправа «Майстерність опису», у процесі якої школярі виписують епітети до образу Сови та складають із ними власні речення (творчий метод).

Запропонована система вправ дозволяє не лише пояснити значення окремих слів, а й навчити дітей бачити їхню роль у художньому тексті. Поєднання традиційних методів семантизації з інтерактивними формами роботи (LearningApps) забезпечує активне засвоєння лексики та розвиває естетичне чуття мови молодших школярів. Це створює надійний фундамент для формування їхньої комунікативної та літературознавчої компетентностей.

### **Висновки**

Ефективна методика організації словникової роботи базується на активній взаємодії дитини з текстом. Поєднання традиційних методів семантизації з цифровими інструментами (наприклад, LearningApps) та творчими вправами дозволяє значно розширити коло читання учнів і сформувати в них естетичне чуття мови. Правильно організована робота над словом є фундаментом для

розвитку комунікативної та літературознавчої компетентностей молодших школярів.

### Список використаних джерел

1. Гордієнко О.А., Шевчук Т.О. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічна Житомирщина*, 2008. № 1. С. 22 - 25.
2. Качак Т. Літерна освіта молодших школярів. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2024. 200 с.
3. Качак Т. Б. Українська література для дітей та юнацтва. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
4. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ: Освіта, 2007. 334 с.
5. Турбарова Н. К. Словникова робота на уроках літературного читання (на матеріалі фразеологічних одиниць). *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 р.)* / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 207-208.

*Якубів Уляна,*  
студентка педагогічного факультету,

*Тетяна Качак,*  
докторка філологічних наук, професорка,  
Карпатський національний  
університет імені Василя Стефаника, Україна

## ВИВЧЕННЯ ПОЕЗІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ЗАСІБ ТРЕНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*У статті досліджено методiku вивчення дитячої поезії як засобу розвитку пам'яті молодших школярів. Обґрунтовано ефективність поєднання ритмізації тексту з прийомами мнемотехніки (мнемотаблиці, піктограми). Запропоновано систему креативних вправ, що задіюють різні канали сприйняття для покращення довільного запам'ятовування тексту учнями.*

**Ключові слова:** *молодші школярі, пам'ять, дитяча поезія, мнемотехніка, піктограми, початкова школа.*

### Вступ

У сучасній системі початкової освіти проблема розвитку мнемічних процесів набуває особливої актуальності через постійне збільшення обсягу навчальної інформації, яку дитина має сприйняти, запам'ятати та відтворити. Пам'ять є фундаментом для успішного навчання, формування ключових компетентностей та загального інтелектуального розвитку особистості. Саме у віці 6–9 років відбувається активне формування основних видів пам'яті: